

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้โลกได้เจริญก้าวหน้าด้วยเทคนิควิทยาสมัยใหม่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาอย่างรวดเร็ว อิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาที่ดีจะต้องช่วยให้บุคคลเข้าใจสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังจะต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลและสังคมอยู่รอดอย่างเข้าใจโลกและก้าวไปข้างหน้าด้วยดี ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตร วิธีสอนให้ทันสมัยและวิทยาการสมัยใหม่อยู่เสมอ (ฮัมพร บัณฑิต 2521 : 1) การศึกษาจึงได้หันหนักไปในทางพัฒนาความเจริญของแต่ละบุคคลตามความสนใจ ความถนัด และความต้องการของเขา ให้ทุกคนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ตามลำพัง ซึ่ง รัสลิน เลิศสมบูรณ์ (2521 : 4) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนการสอนจะเปลี่ยนจากครูผู้ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายแต่เพียงผู้เดียว มาเป็นครูผู้คอยชี้แนะให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาเหตุผลด้วยตนเอง รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมด้วยเหตุด้วยผล และในการค้นคว้าก็ไม่จำเป็นต้องอยู่แต่ในหนังสือตำรา เรียนหรือที่ครูบอกเท่านั้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างรอบข้างจะช่วยในการศึกษาค้นคว้าของนักเรียนทั้งสิ้น แหล่งที่นักเรียนจะใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างกว้างขวางไกลตัวที่สุด คือห้องสมุดโรงเรียน

ดักลาส (Douglas 1961 : 13-15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนว่า มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนจนกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่จะขาดเสียมิได้ ก่อนนี้เคยถือว่าตำราสำคัญกว่าวิธีสอน แต่ปัจจุบันได้มีการคิดค้นหาวิธีสอนใหม่ ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น และวิธีสอนแบบใหม่ต้องอาศัยอุปกรณ์การสอนอีกมากเพื่อให้ นักเรียนได้รู้รวดเร็ว ห้องสมุดจึงมีบทบาทสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นที่ซึ่งนักเรียนมีโอกาสศึกษาหาความรู้ได้เต็มที่ ศรีทอง สหภาพค์ (2513 : 63) กล่าวว่า เด็กที่ได้รับการปลูกฝังให้รู้จัก

หาความรู้ด้วยตนเองในโรงเรียนแล้ว เมื่อออกจากโรงเรียนไป คือจบชั้นประถมศึกษาแล้ว ความอยากรู้และอยากหาความรู้จากการอ่านก็ยังคงมีติดอยู่ในนิสัยของเด็ก ทำให้เขาหาแหล่งวิทยากรเพื่อการอ่านและศึกษาต่อ นอกจากนี้ ก๊อ ลีวัลดีพาณิชย์ (2514 : 21) ได้กล่าวไว้ในคำบรรยายเรื่องข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาว่า องค์ประกอบประการหนึ่งที่จะทำให้เด็กเรียนได้ดีนั้น คือการให้เด็กค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งจะทำให้มีความรู้แตกฉาน การค้นคว้าเพิ่มเติมของเด็กควรทำที่ห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งที่ใช้ค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางแล้ว ห้องสมุดยังเป็นแหล่งเพาะนิสัยรักการอ่านและนิสัยการอ่านที่ดีให้แก่เด็กด้วย ซึ่งนิสัยทั้งสองนี้ต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติก็ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดเป็นอย่างยิ่ง และได้เร่งรัดดำเนินการจัดให้โรงเรียนประถมศึกษาที่มีห้องสมุดประจำโรงเรียนครบทุกโรงเรียน ชั้นแรกนี้ได้ดำเนินการจัดห้องสมุดขึ้นในโรงเรียนที่เป็นที่ทำการของกลุ่มก่อน เพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินงานด้านวิทยากรในโรงเรียนประถมศึกษาในรูปของกลุ่มโรงเรียน เมื่อจัดห้องสมุดขึ้นในโรงเรียนที่เป็นที่ทำการของกลุ่มแล้วโรงเรียนนั้นก็ให้บริการแก่โรงเรียนทุกโรงเรียนในกลุ่มได้ โครงการห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดขึ้น ได้เริ่มจัดทำในปีงบประมาณ 2525 และในปีนี้ได้ดำเนินการจัดห้องสมุดให้กลุ่มโรงเรียน 444 กลุ่ม ปีงบประมาณ 2526 ดำเนินการได้อีก 2,070 กลุ่ม จากจำนวนกลุ่มโรงเรียนทั้งหมด 4,079 กลุ่ม ส่วนในปีงบประมาณ 2527 ดำเนินการใน 1,392 กลุ่ม และกลุ่มโรงเรียนที่องค์การยูนิเซฟช่วยเหลือเมื่อปีงบประมาณ 2525 อีก 173 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 1,565 กลุ่ม และคาดว่าเมื่อถึงปีงบประมาณ 2529 กลุ่มโรงเรียนก็จะมีห้องสมุดประจำกลุ่มของตนครบทุกกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 7)

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ได้ให้ความสำคัญของห้องสมุดเป็นอย่างมาก ถึงกับได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดลงในหลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้นไป คือ

หลักสูตรภาษาไทย ประถม 1-2 (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 7)

2. ข้อปฏิบัติในการอ่าน การใช้หนังสือ การใช้มุมหนังสือหรือห้องสมุด
 - 2.1 ทำทางอ่านหนังสือที่ถูกต้อง
 - 2.2 วิธีเปิดและปิดหนังสือ วิธีพลิกหนังสือและสืบหนังสือ
 - 2.3 การวางหนังสือให้ห่างจากตาในระยะที่เหมาะสม
 - 2.4 ส่วนประกอบของหนังสือ
 - 2.5 วิธีเก็บและรักษาหนังสือ
 - 2.6 วิธีข่มหนังสืออย่างง่าย ๆ
 - 2.7 วิธีปฏิบัติในการใช้มุมหนังสือ ห้องสมุด หรือแหล่งอื่น ๆ
 - 2.8 วิธียืมหนังสือ

หลักสูตรภาษาไทย ประถม 3-4 (กระทรวงศึกษาธิการ : 20-21)

2. ข้อปฏิบัติในการอ่านการใช้หนังสือ การใช้มุมหนังสือหรือห้องสมุด
 - 2.1 การวางท่าทางที่ถูกต้องในขณะที่อ่านหนังสือ
 - 2.2 ระยะเหมาะสมระหว่างตากับหนังสือ
 - 2.3 ส่วนประกอบของหนังสือ
 - 2.4 การใช้ เก็บรักษา และการถนอมหนังสือ
 - 2.5 วิธีข่มหนังสือ
 - 2.6 วิธีใช้สารบัญ
 - 2.7 การคัดหนังสือในห้องสมุด
 - 2.8 ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ ที่มีในห้องสมุด
 - 2.9 มารยาทในการใช้ห้องสมุด

หลักสูตรภาษาไทย ประถม 5-6 (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 39)

5. ข้อปฏิบัติในการใช้ห้องสมุด และแหล่งหาความรู้
 - 5.1 การปฏิบัติตนในห้องสมุด
 - 5.2 การใช้และการเก็บรักษาหนังสือ

- 5.3 การรู้จักหมวดหมู่หนังสือในห้องสมุด
- 5.4 การใช้พจนานุกรม
- 5.5 การใช้กราฟ สถิติ แผนภูมิ ลูกโลก
- 5.6 การรู้จักเลือกหนังสืออ่าน
- 5.7 วิธีปฏิบัติในการใช้มุมหนังสือ ห้องสมุด หรือแหล่งอื่น ๆ
- 5.8 มารยาทและข้อปฏิบัติในการยืมหนังสือจากห้องสมุดและแหล่งอื่น ๆ

สำหรับโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้นจัดเป็นมวลประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ 5 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาษาไทยและคณิตศาสตร์
- กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิต และสังคม กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี
- กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาและสร้างนิสัย
- กลุ่มที่ 4 กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ
- กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และวิชาอาชีพที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต เพื่อให้โรงเรียนเลือกสอนอย่างใดอย่างหนึ่ง ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : ค)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จัดให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น และความสนใจของผู้เรียน วิธีสอนอาจใช้หลายวิธี เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปรายทำงานกลุ่ม ฯลฯ ซึ่งจะต้องอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุด โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ที่จัดในกลุ่มวิชานี้เกี่ยวกับปัญหา

และความต้องการของคนไทยทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ทางด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง สังคม คำสอน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการติดต่อสื่อสาร ฯลฯ เนื้อหาบางส่วนได้พัฒนามาจากกลุ่มประสบการณ์อื่น คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพหารวมกันเข้าในลักษณะบูรณาการ แต่เนื้อหาที่ครูจะนำมาใช้สอนตามที่ระบุไว้ในแผนการสอนเป็นเพียงหัวข้อหรือเค้าโครง ไม่ใช่รายละเอียดที่ครูจะนำไปให้นักเรียนสรุปบันทึก ครูจำเป็นต้องให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งวิชาการต่าง ๆ และจากการวิจัยของ เฉลิมศรี เสดระการ (2525 : 66) เรื่องการใช้ประโยชน์ห้องสมุดในโรงเรียนประถมศึกษา โครงการทดลองหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า กลุ่มวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุดมากที่สุด คือกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จากความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และเป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการค้นคว้าไปจนตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นบันไดพานักเรียนไปสู่การใช้ห้องสมุดประเภทอื่นต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตต้องอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุดมากกว่ากลุ่มวิชาอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสภาพการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอนในตํานกิจกรรมและสื่อการสอน ปัญหาในการใช้ห้องสมุดและความต้องการใช้บริการห้องสมุด และในฐานะที่ผู้วิจัยทำหน้าที่ทางด้านวางแผนและพัฒนาการเรียนการสอนในหน่วยศึกษานิเทศก์ของสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลจากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในด้านกิจกรรมและสื่อการสอน

2. เพื่อสำรวจปัญหาในการใช้ห้องสมุดและความต้องการใช้บริการห้องสมุดของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครทุกโรงเรียน ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนองบอน ฯ ซึ่งไม่มีห้องสมุด และโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดใหม่ในปีการศึกษา 2525

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ทำการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 ในปีการศึกษา 2525 ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 โดยไม่รวมครูที่ทำการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะในปีการศึกษา 2525 หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ประกาศใช้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร บทความ หนังสือ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอน

2. นำข้อมูลที่ได้ศึกษาในข้อ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับร่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบ สร้างเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในด้านกิจกรรมและสื่อการสอน สร้างเป็นแบบเลือกตอบและแบบเติมคำ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า ถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ห้องสมุด และความต้องการใช้บริการห้องสมุด

3. นำแบบสอบถามฉบับร่างไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหาสาระและสำนวนภาษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามฉบับชั่วคราว

4. นำแบบสอบถามฉบับชั่วคราวไปทดลองใช้กับครูสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจำนวน 20 คน ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

5. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งได้แก่ครูที่ทำการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 34 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนสุ่มตัวอย่างครุมา 50% ของครูทั้งหมดที่สอนในแต่ละระดับชั้น โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา ได้จำนวนตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 480 คน

6. วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอนโดยใช้คำร้อยละ ส่วนข้อมูลตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาในการใช้ห้องสมุดและความต้องการใช้บริการห้องสมุด วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ เสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางและความเรียง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากคำตอบในแบบสอบถาม ผู้วิจัยถือว่าผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนตอบตามข้อเท็จจริง ปราศจากอคติและมิได้มุ่งหวังประโยชน์อื่นใดทั้งสิ้น

2. แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่เชื่อถือได้ เพราะผ่านการตรวจสอบพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยมาแล้ว

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

1. เป็นแนวทางปรับปรุงวิธีการใช้ห้องสมุดของรัฐให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียน การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในด้านกิจกรรมและสื่อการสอน
2. เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้ห้องสมุดของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
3. เป็นแนวทางให้บรรณารักษ์ได้ปรับปรุงวิธีการให้บริการห้องสมุดให้ตรงกับความต้องการของรัฐ
4. เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยสำหรับผู้ที่สนใจในอนาคตต่อไป

คำจำกัดความ

1. ห้องสมุด หมายถึง ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมายถึง กลุ่มการเรียนรู้ที่ เป็นความรู้ เกี่ยวกับการดำรงชีวิต เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง สังคม คำสอน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการติดต่อสื่อสาร โดยรวมเอาเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษาในหลักสูตร พ.ศ. 2503 บางส่วนมา ผสมรวมไว้
3. กิจกรรม หมายถึง งานที่ห้องสมุดจัดขึ้นเป็นครั้งคราวเพื่อส่งเสริมการอ่าน หนังสือ เช่น การเล่านิทาน การคัดนิثرคัดการ การแข่งขันตอบปัญหา ฯลฯ
4. สื่อการสอน หมายถึง หนังสือและวารสารทุกประเภทในห้องสมุดไม่รวมโสตทัศนวัสดุ ซึ่งโรงเรียนจะแยกเก็บไว้ในห้องโสตทัศนศึกษา
5. บริการห้องสมุด หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ห้องสมุดจัดให้ครูและนักเรียนได้รับความสะดวกในการใช้ห้องสมุด